

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย
Instructional Model Development of Peace Studies
in Thai Higher Education Institutions

สมิทธิรักษ์ จันทรักษ์ (Smithirak Jantarak)*

ลุยง วีระนาวิน (Luyong Veranavin)** ธีรศักดิ์ อุ่นอารมณเลิศ (Thirasak Unaromlert)***

นรินทร์ สังข์รักษา (Narin Sungrugsu)***

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์เกี่ยวกับสันติศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ดำเนินการอยู่ 2) ศึกษาแนวทางการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย 3) พัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา วิธีการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 (R₁) การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 2 (D₁) การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา ขั้นตอนที่ 3 (R₂) การทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา และขั้นตอนที่ 4 (D₂) การปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ 1) ผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา จำนวน 20 คน 2) อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา จำนวน 9 คน และ 3) กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักศึกษาราชวิทยาลัยการเปลี่ยนแปลงเพื่อความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และราชวิทยาลัยการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 113 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินผลผู้เรียน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติบรรยายเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และค่าสถิติทดสอบที

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์ในการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยพบว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยมีการเปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี มีจำนวน 16 รายวิชา จำนวน 14 แห่ง จากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาไทยทั้งหมด จำนวน 173 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8.09

2. ผลการศึกษาแนวทางการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า การสอนสันติศึกษาควรใช้รูปแบบการสอนแบบบูรณาการที่มุ่งเน้นการสอนคุณสมบัตินี้ “สันติภายใน” แก่นักศึกษา เพื่อนำไปสู่การเกิด “สันติภายนอก” และพบปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ คุณสมบัตินี้ “สันติภายใน” ของนักศึกษา 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา กิจกรรม รูปแบบ วิธีการหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน 3) ปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ บรรยากาศสภาพแวดล้อมและโครงสร้างทางการศึกษา

3. รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่วิจัยและพัฒนาขึ้น เรียกว่า “PEACE MODEL” มี 11 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาการสอน 4) วิธีการสอน 5) ขั้นตอนการสอน 6) สื่อการสอน 7) การประเมินผล 8) บริบทที่เกี่ยวข้อง 9) ระบบการสนับสนุนและการพัฒนา 10) บทบาทอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียน และวิทยากร และ 11) เงื่อนไขการนำไปใช้ ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้นในชั้นเรียนกับนักศึกษา จำนวน 113 คน เป็นเวลา 10 สัปดาห์ วิชาละ 3 ชั่วโมง จากการทำแบบประเมินผลผู้เรียน พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้ด้านสันติศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนเจตคติต่อวิชาสันติศึกษา และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และผลการถอดบทเรียนการสนทนากลุ่มเพื่อการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษา อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาได้รับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ รูปแบบการสอนสันติศึกษา การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

*นักศึกษาลัทธิปริญาปริญญาญญิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

e-mail : smithirak@gmail.com

**ดร.ลุยง วีระนาวิน ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

***รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

Abstract

The objectives of this research were: 1) to survey the basic information and situation about peace studies in Thai higher education institutions. 2) to study instructional peace studies in Thai higher education institutions. 3) to develop an instructional model for peace studies in Thai higher education institutions.

The research methods comprised research and development in 4 phases: Phase 1 (R₁); documentary research; in-depth interview and participant observation. Phase 2 (D₁); research and development of an instructional model for peace studies. Phase 3 (R₂); test the instructional model for peace studies in the classrooms and Phase 4 (D₂); adjust, improve and develop the instructional model for peace studies. The informants consisted of three groups by purposive selection which were 1) the group of 20 experts who were in-depth interviewed and participant observation, 2) the group of 9 teachers who were in-depth interviewed, participant observation and focus groups and 3) the group of 113 students who were tested the instructional model for peace studies in the “Conflict Transformation” course at Mahidol University and “Conflict Management in Daily Life” course at Panyapiwat Institute of Management. The research instruments were in-depth interview record, participant observation record, experiential learning journal record, focus groups record, and evaluation form of student characteristic. The data were analyzed by content analysis, mean, standard deviation, percentage and t - test dependent.

The results of the research were as follows:

1. According to the basic information and situation about peace studies in Thai higher education institutions it was found that the 16 peace studies courses in 14 of 173 Universities of Thailand (8.09%) were the general education courses and free elective courses.

2. According to the ways of instructional peace studies in Thai higher education institutions it was found that the instructional peace studies is the integration instructional model which focused on teaching from internal peace in the student mind to external peace and factors affecting to the courses were: 1) internal factors (internal peace in the student mind); 2) external factors (peace studies instructors, activities, models, and teaching procedures); and 3) supporting factors (atmosphere, and structure of education)

3. From the results of researched and developed an instructional model for peace studies found that the instructional model for peace studies which called “PEACE MODEL”, consist of 11 major components as follows: 1) principle; 2) objective; 3) teaching content; 4) teaching means; 5) teaching stages; 6) instructional media; 7) evaluation; 8) related context; 9) supported – development system; 10) role of instructors, students and experts; and 11) related conditions. The results of 10 weeks trial of instructional model for peace studies with 113 students, that comprised 3 hours – class per week revealed that the experimental group obtained a level

of knowledge of peace in post – test evaluation more than pre – test at a significant level of 0.01. Moreover, students were satisfied with the instructional model for peace studies at a “High” level, and with the abilities of conflict management at an “Average” level. Furthermore, both the focus groups and the instructors of peace studies accepted the instructional model for peace studies in Thai higher education, and were satisfied with the model at a “High” level.

Keywords: Instructional model, Peace Studies in Thai Higher Education Institutions

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

จากสถิติและข้อมูลความรุนแรงของหน่วยงานของรัฐ พบว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในสถาบันครอบครัว สถานศึกษา สถานที่ทำงาน ชุมชนทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง จนอาจกล่าวสรุปได้ว่า ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทยมีจำนวนมากมายและกลายเป็นปัญหาระดับชาติ ที่เป็นตัวถ่วงในการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน หลากหลายมิติ เช่น มิติทางความมั่นคง การเมือง สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฯลฯ หรือเป็นความผิดพลาดทางโครงสร้าง ได้แก่ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) ตลอดจนโครงสร้างเชิงพุทธที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่กลับมีความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมแอบแฝงอยู่ตามแนวคิดของโยฮัน กัลดุง (2538 : 153) และสอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538 : 1- 3) กล่าวว่า โครงสร้างวัฒนธรรมไทยร่วมสมัยและ โครงสร้างระบบการศึกษามีความอ่อนแอ อยู่ในขั้นวิกฤติในการจัดการความขัดแย้ง และแก้ไขปัญหา มองความขัดแย้งเป็นเรื่องไม่ดี ไม่มีมารยาท ไม่ควรให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะความขัดแย้งกับผู้นำใหญ่ จึงเกิดความผิดหวัง ความเจ็บปวด เครื่องมือที่ใช้คือ อดทนอดกลั้น ประนีประนอม ขอมตาม ต่อหน้าจะไม่แสดงความคิดที่แตกต่างให้ปรากฏบ่อยครั้ง กลับแสดงความยินดี คำชม สนับสนุนแต่เปลือก คนไทยจึงเก็บกดความขัดแย้งไว้จะแสดงออกกลับหลังด้วยการนินทา แดกดัน ไม่ร่วมมือ ทำให้องค์กรอ่อนแอและเกิดความเจ็บปวดทางใจทางอารมณ์ มีตั้งแต่ทนได้ถึงขั้นทนไม่ได้ จึงใช้อาวุธทำร้ายให้ตายดับกันไปข้างหนึ่ง สังคมไทยจึงดูเป็นสังคมที่สงบสันติ แต่พร้อมจะใช้ความรุนแรง ดังนั้นต้องสร้างค่านิยมสันติวิธีตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมหาวิทยาลัย จากความสำคัญในการจัดการศึกษาสันติศึกษาดังกล่าว คณะรัฐมนตรีได้มีมติที่ประชุม เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2548 เห็นชอบตามมติคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอรัฐมนตรีคณะที่ 7 ฝ่ายกฎหมาย พลังงาน ระบบราชการ และประชาสัมพันธ์ อ้างจากหนังสือของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ นร 0504/18022 (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2548) เห็นชอบให้จัดตั้งศูนย์สันติวิธีหรือศูนย์สันติศึกษาขึ้นในมหาวิทยาลัย เพื่อบรรจุเรื่องการขจัดความขัดแย้งเป็นหลักสูตรหนึ่งของมหาวิทยาลัย และจัดตั้งสถาบันหรือองค์กรอิสระเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับรายงานประจำปีของคณะกรรมการการดำเนินการสร้างรายวิชาและการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย คณะอนุกรรมการดำเนินการจัดการสร้างรายวิชาและการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมศึกษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2554 : 5) ได้สรุปไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปตามหลักสูตรระดับปริญญาตรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ควรมีการสร้างหลักสูตรและเปิดรายวิชาที่มีความทันสมัย เหมาะสมกับเหตุการณ์หรือบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน และรองรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นและเกิดผลกระทบต่อสังคมไทยในอนาคต ในรายวิชาที่มหาวิทยาลัยควรนำไปพิจารณาเปิดการเรียนการสอน ได้แก่ รายวิชาเกี่ยวกับ การเป็นพลเมืองโลกและพลเมืองที่ดี ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สันติศึกษาหรือสันติภาพ การป้องกันภัยพิบัติธรรมชาติ อาเซียนศึกษา และการเรียนรู้สู่จิตสำนึกที่ดี เช่น การพัฒนาจิต จิตปัญญาศึกษา เป็นต้น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนด้านสันติศึกษาในระดับอุดมศึกษาปรากฏมีมหาวิทยาลัยทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาสันติศึกษา (Peace Studies) ในระดับปริญญาตรีนั้นมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนสถาบันอุดมศึกษาไทยทั่วประเทศ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย” เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสันติศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ดำเนินการอยู่ และเพื่อวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา วิธีการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย โดยสนใจที่จะศึกษาทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมดวิชาศึกษาทั่วไปและหมดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรีในรายวิชาการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาในรายวิชาการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ประจำปีการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มทดลอง จำนวน 150 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้นักศึกษาทำแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งในชีวิตประจำวันของนักศึกษา และสิ่งที่นักศึกษาต้องการให้เกิดขึ้นในการจัดการการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาความขัดแย้งที่นักศึกษากำลังประสบปัญหามากที่สุดสามลำดับแรกได้แก่ 1) ปัญหาความขัดแย้งภายในจิตใจจากการแสดงความคิดเห็นแตกต่างจากบุคคลอื่น จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 50.66 2) ปัญหาความขัดแย้งกับครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อน จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 24.66 และ 3) ปัญหาความขัดแย้งในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และสิ่งที่นักศึกษายกมาให้เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา มากที่สุดสามลำดับแรก ได้แก่ 1) อยากทราบวิธีการจัดการความขัดแย้งเวลาที่แสดงความคิดเห็นแตกต่างจากบุคคลอื่น จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 41.33 2) อยากให้มีการฝึกทักษะการจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์ต่าง ๆ จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 38.66 และ 3) อยากให้มีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและท้าทายมากกว่าการบรรยายทฤษฎี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 16.66 จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ของทั้งสองรายวิชาประสบปัญหาความขัดแย้งภายในจิตใจของตนเองเมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากบุคคลอื่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งกับครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อน และปัญหาความขัดแย้งในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และสิ่งที่นักศึกษายกมาให้เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนวิชาสันติศึกษา คือ ความรู้และทักษะการจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจของตนเองเวลาอยู่ในสถานการณ์ความขัดแย้งเมื่อต้องแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากบุคคลอื่น และความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์ต่าง ๆ และการมีการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาที่หลากหลายและท้าทาย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในสองชั้นเรียนดังกล่าวในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการสอนและกระบวนการการเรียนการสอนตามแนวสันติศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สถาบันต่าง ๆ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการศึกษาที่ในการเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสันติภาพ สามารถแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง และการลดความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยสันติวิธีต่อไป

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์เกี่ยวกับสันติศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ดำเนินการอยู่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย ได้แก่ รูปแบบการสอนสันติศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ดำเนินการอยู่
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา วิธีการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 (R₁) การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ผู้เรียนสันติศึกษา และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน และอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา จำนวน 9 คน นักศึกษารายวิชาสันติศึกษาจากชั้นเรียนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 8 คน และนักศึกษารายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 8 คน ประจำปีการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2556 รวมจำนวน 16 คน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการศึกษาหน่วยงานด้านสันติวิธีในสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 8 หน่วยงาน และหน่วยงานสันติศึกษาและสันติวิธีสังกัดสำนัก งานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 1 หน่วยงาน ได้แก่ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันศาสนา วัฒนธรรมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์ศึกษาสิทธิมนุษยชนและสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า เพื่อให้ได้ข้อมูลแนวคิดเกี่ยวกับสันติศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา ทฤษฎีสันติศึกษา กระบวนการเรียนรู้แบบสันติศึกษาและปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษาในสถาบันการศึกษาในประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 (D₁) การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา โดยการจัดการสนทนากลุ่มผู้สอนรายวิชาด้านสันติศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 8 คน เพื่อยกร่างและออกแบบรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย เรียกว่า รูปแบบการสอน “PEACE MODEL” เพื่อนำไปใช้สอนในชั้นเรียนรายวิชาสันติศึกษาที่เลือกเป็นกรณีตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 (R₂) การทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมการสอนสันติศึกษาตามรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยผู้สอนเป็นอาจารย์ประจำวิชาในชั้นเรียนรายวิชาสันติศึกษาที่เลือกเป็นกรณีตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และนักศึกษารายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ประจำปีการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 113 คน โดย

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบูรณาการข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ และข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบวัดความรู้สันติศึกษา แบบวัดความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง แบบวัดเจตคติต่อวิชาสันติศึกษา และแบบประเมินผลความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 (D₂) การปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษา โดยการถอดบทเรียนจากการจัดการสนทนากลุ่มอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา จากมหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 8 คน เพื่อประเมินและพัฒนารูปแบบ และขอข้อเสนอแนะต่อผลการวิจัย สรุปผลการวิจัยและจัดทำรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย” มีประเด็นสำคัญจำนวน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

จากข้อมูลการวิจัยนี้ พบว่า การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี มีจำนวน 16 รายวิชา จากมหาวิทยาลัยจำนวน 14 แห่ง จากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดจำนวน 173 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8.09 แสดงให้เห็นว่า การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี มีจำนวนน้อยมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทยที่หน่วยงานรัฐ และหน่วยงานเอกชนมีข้อมูลปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทย ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน สังคม และประเทศ

2.2 แนวทางการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา จำนวน 20 คน และสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 9 คน เกี่ยวกับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบการสอน (ทิสนา เขมมณี, 2548 : 222 - 272) ได้แก่ กลุ่มที่ 1 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) กลุ่มที่ 2 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) กลุ่มที่ 3 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho - Motor Domain) กลุ่มที่ 4 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาจิตพิสัย (Process Skills) และกลุ่มที่ 5 รูปแบบการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) รูปแบบการสอนต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา จะมีหลักการสอน วัตถุประสงค์ วิธีการสอน และขั้นตอนการสอนที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับจุดเน้นตามรูปแบบการสอนของแต่ละท่าน แม้จะมีการแบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนต่าง ๆ ออกเป็น 5 กลุ่มดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษายึดถือรูปแบบการสอนนั้น ๆ แบบตายตัว โดยส่วนใหญ่ทุกคนเน้นการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ที่ทันสมัยเหมาะสมกับผู้เรียนระดับปริญญาตรี พร้อมทั้งจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนให้เหมาะสมตลอดเวลาซึ่งลักษณะ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

ดังกล่าวเป็นลักษณะที่เน้นการบูรณาการ (Integration) ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระ วิธีการ และรูปแบบ

นอกจากนั้น ยังพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา ได้แก่ คุณสมบัติ “สันติภายใน” ของนักศึกษาจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา หากนักศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจ และฝึกทักษะ ดังกล่าวจะทำให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาพรหม ฐมฺมหาโส (2547 : 61) กล่าวว่า การมีสันติภาพภายใน (Internal Peace) เป็นสภาวะที่สภาพจิตใจที่หลุดพ้นจากพันธนาการของกิเลส หรือการครอบงำของสิ่งต่าง ๆ อันเป็นสภาพจิตใจที่ไร้ความขัดแย้ง ความรุนแรงทุกชนิด 2) ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา ได้แก่ ตัวอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา กิจกรรม รูปแบบ วิธีการหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา หากอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา มีการออกแบบการเรียนการสอน กิจกรรม รูปแบบการสอน วิธีการและกระบวนการสอนได้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่าย และ 3) ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา ได้แก่ บรรยากาศ สภาพแวดล้อม และ โครงสร้างทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา หากสถาบันอุดมศึกษา มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกชั้นเรียน และสภาพภายในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ขัดผู้เรียน เป็นสำคัญ และผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง จะส่งผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา และ โครงสร้างทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้มีการเปิดรายวิชาสันติศึกษาในหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไปหรือหมวด วิชาเลือกเสรีตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี ได้เรียนอย่างแพร่หลายย่อมส่งผลต่อการเปิดพื้นที่สันติวิธีแก่นักศึกษาที่จะออกไปเป็นบัณฑิตที่ดีของสังคมต่อไปในอนาคตในสายวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2553 : 105 – 108) กล่าวว่า กลยุทธ์การสอนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษานั้น ครูและผู้บริหารต้องจัดแหล่งเรียนรู้ให้หลากหลายมากขึ้น การวางแผนและออกแบบสถาบันให้มี สถานที่ บริการ หลักสูตร เวลา สิ่งแวดล้อม และงบประมาณเหล่านี้จะต้องสอดคล้องสนองตอบต่อผู้เรียน เป็นสำคัญและผู้เรียนจะเป็นผู้แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง

2.3 การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา วิธีการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย

รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่วิจัยและพัฒนาขึ้นมีลักษณะบูรณาการ (Integration) มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้สูง เพราะแต่ละสถาบันมีคำอธิบายรายวิชาและเนื้อหาที่แตกต่างกัน แต่โดยหลักการและวัตถุประสงค์การสอนสันติศึกษามุ่งเน้นการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ด้านสันติศึกษา ได้แก่ สันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง สันติวิธี และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีที่มุ่งเน้นการสอน “สันติภายใน” (Internal Peace) แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียกรูปแบบการสอนนี้ว่า **“PEACE MODEL”** มีองค์ประกอบสำคัญ จำนวน 11 องค์ประกอบ มีวิธีการใช้โดยการศึกษา 1) หลักการสอนสันติศึกษา 2) วัตถุประสงค์การสอนสันติศึกษา 3) เนื้อหาการสอนสันติศึกษา 4) วิธีการสอนสันติศึกษา 5) ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา 6) สื่อการสอนสันติศึกษา 7) การประเมินผลการสอนสันติศึกษา 8) บริบทที่เกี่ยวข้องกับการสอนสันติศึกษา 9) บทบาทผู้สอน ผู้เรียน และวิทยาการสันติศึกษา 10) ระบบการสนับสนุนและการพัฒนาอาจารย์

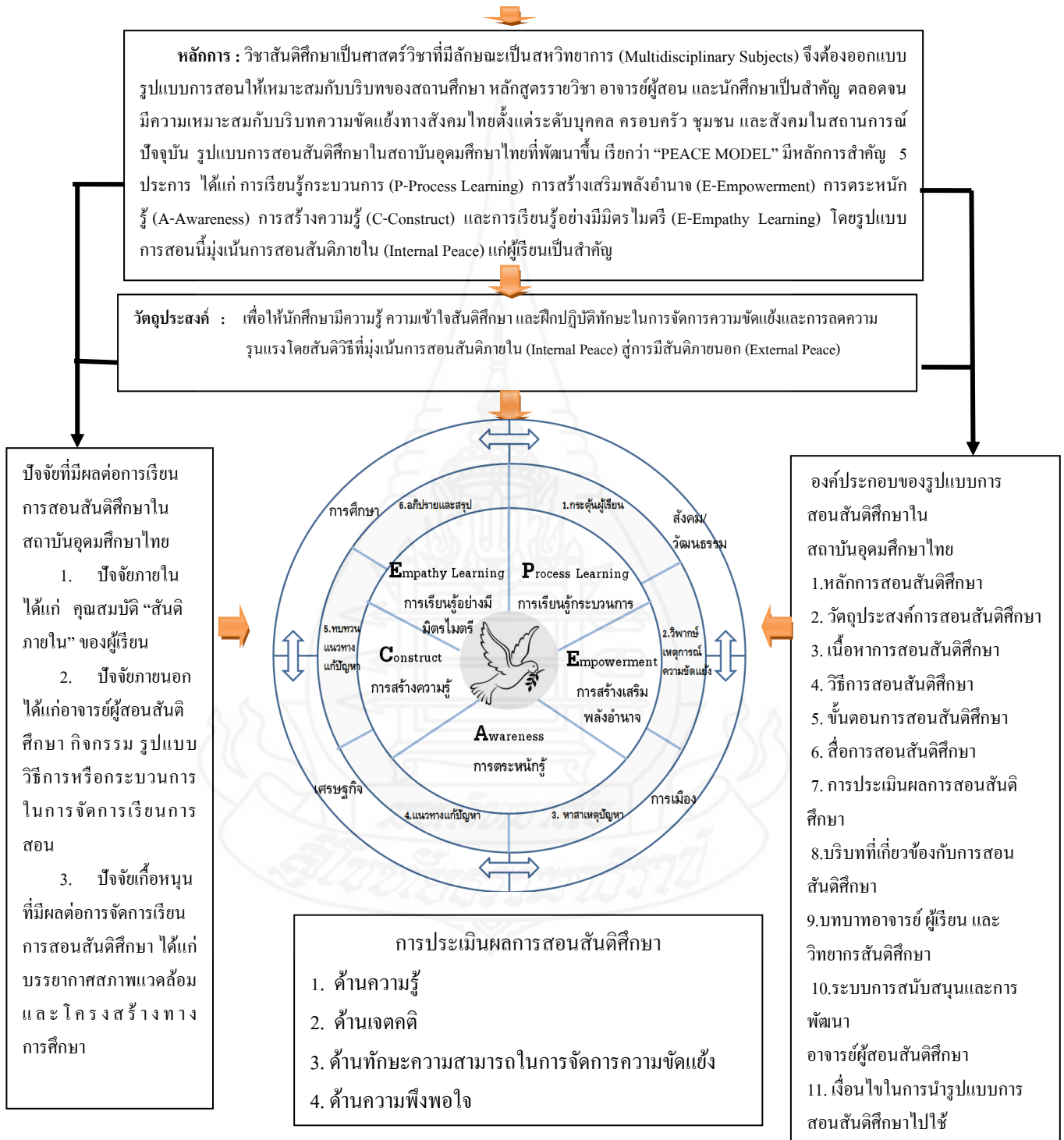
การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ผู้สอนสันติศึกษา และ 11) เสนอแนะในการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้ ปราบกฏดั่งแผนภูมิที่ 1 แสดงรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย “PEACE MODEL” ดังนี้

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย “PEACE MODEL”

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในชั้นเรียน พบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีผลการประเมินผลการสอนนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ความรู้ด้านสันติศึกษา เจตคติต่อวิชาสันติศึกษา และด้านความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา ส่วนด้านความสามารถในการจัดการความขัดแย้งอยู่ในระดับปานกลาง สามารถเก็บข้อมูลได้สมบูรณ์ จำนวน 113 คน ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความรู้สันติศึกษาของผู้เรียนจากการทดสอบแบบวัดความรู้ด้าน สันติศึกษา เปรียบเทียบก่อนเรียน (Pretest) และหลังเรียน (Posttest) โดยใช้แบบวัดความรู้สันติศึกษา จำนวน 52 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบทดสอบสันติศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลที่ใช้กระบวนการสันติศึกษา และความรู้ความเข้าใจด้านสันติศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงผลความรู้สันติศึกษา ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การทดสอบ	n	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ก่อนการทดลอง	113	37.72	19.61	1.43	7.64 **	0.00
หลังการทดลอง	113	65.98	34.31	1.82		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า ภายหลังจากใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นักศึกษามีผลความรู้สันติศึกษาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนแบบวัดความรู้สันติศึกษา จำนวน 52 คะแนน พบว่า ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 19.61 และหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น 34.31 และจำนวนร้อยละ ก่อนการทดลองได้ร้อยละ 37.72 อยู่ในเกณฑ์มีความรู้น้อย หลังการทดลองได้ร้อยละ 65.98 อยู่ในเกณฑ์มีความรู้ปานกลาง แสดงให้เห็นว่า หลังการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นักศึกษามีผลความรู้สันติศึกษาสูงขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์เจตคติของผู้เรียนจากการแบบวัดเจตคติ ต่อวิชาสันติศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการแบบวัดเจตคติของลิเกิร์ต จำนวน 5 ช่วงคะแนน จำนวนทั้งหมด 39 ข้อ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้สึกรัก ความคิด อารมณ์ที่มีต่อความขัดแย้ง ความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ตารางที่ 2 แสดงผลเจตคติต่อวิชาสันติศึกษาของนักศึกษาหลังการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

n = 113

เจตคติต่อวิชาสันติศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
รวมเฉลี่ย	3.69	1.18	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ภายหลังจากทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.18 ซึ่งมีระดับเจตคติต่อวิชาสันติศึกษาในระดับมาก แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีทำที่ความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ที่มีต่อความขัดแย้ง และความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีในภาพรวมในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการจัดการความขัดแย้งของผู้เรียน จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการประเมินผลตามแบบประเมินผลความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง ตามเกณฑ์การประเมิน (Rubrics Assessment) จำนวน 17 ข้อ จำนวนคะแนนเต็ม 51 คะแนน การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินผลของอาจารย์ผู้สอนและผู้วิจัย

ตารางที่ 3 แสดงผลการจัดช่วงคะแนนแบบวัดความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา

ในสถาบันอุดมศึกษาไทย (n = 113)

ช่วงคะแนน	จำนวน	ร้อยละ	แปลผล
39 – 51	27	23.89	ดีมาก
26 – 38	58	51.32	ปานกลาง
13 – 25	28	24.77	น้อย
0 - 12	-	-	-
คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	30.89	-	-
ร้อยละ	60.56	-	-

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินผลความสามารถในการจัดการความขัดแย้งของนักศึกษา โดยอาจารย์ผู้สอนและผู้วิจัย จากการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีนักศึกษาส่วนใหญ่มีช่วงคะแนน 26 – 38 จำนวนร้อยละ 51.32 และมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 30.89 ร้อยละ 60.56 ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 (คะแนนเฉลี่ย 40.80) แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาจำนวนนักศึกษาในชั้นเรียนมีจำนวนมากทำให้มีการประเมินความสามารถในการจัดการความขัดแย้งของนักศึกษาไม่ทั่วถึง และเนื่องจากปัญหาการหยุดเรียนจากสถานการณ์ทางการเมือง ทำให้

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

บางสัปดาห์อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาต้องเน้นการบรรยายหัวข้อแนวคิดและทฤษฎีมาก ทำให้ไม่มีกรณีศึกษาการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชั้นเรียน จึงไม่สามารถประเมินความสามารถในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษาได้ คณะกรรมการประเมินจึงออกมาในระดับปานกลาง

4. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาจากแบบประเมินผลความพึงพอใจจำนวน 15 ข้อ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาที่นำมาใช้ทดลองในชั้นเรียน

ตารางที่ 4 แสดงผลความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย (n = 113)

ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาไทย	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านกิจกรรมการสอน รวมเฉลี่ย	4.37	0.96	มาก
ด้านการนำไปประยุกต์ใช้ รวมเฉลี่ย	3.83	1.21	มาก
ด้านสื่อและบรรยากาศการสอน รวมเฉลี่ย	4.36	0.82	มาก
รวม	4.08	1.08	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการประเมินผลความพึงพอใจทั้งหมด 15 ข้อ มีเกณฑ์ในการประเมินระหว่างช่วงคะแนน 3.50 – 4.49 หมายถึง พึงพอใจระดับมากทั้งหมด โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.08 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษามีความเหมาะสมและสร้างความพึงพอใจกับนักศึกษาในระดับมาก

ผลการประเมินดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาหรือรูปแบบการสอน “PEACE MODEL” สามารถทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสันติศึกษาสูงขึ้น ทั้งด้านความรู้สันติศึกษา เจตคติที่มีต่อวิชาสันติศึกษา ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง และความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2556 : 224) กล่าวว่า รูปแบบการสอนที่จะเกิดประโยชน์ต่อครูอาจารย์ส่วนใหญ่และมีโอกาสนำไปใช้ได้ นั้น มีแก่นสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ ทฤษฎีหรือหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ และผลที่จะได้จากรูปแบบ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนสามารถออกแบบรูปแบบการสอนไปพัฒนาทั้งทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย รวมทั้งกระบวนการพัฒนาสติปัญญา อยู่ที่จุดเน้นของรูปแบบการสอนนั้น

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากความสำคัญของการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย และการพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หรือรูปแบบการสอน “PEACE MODEL” ดังกล่าวข้างต้นพบข้อสรุปว่า การสอนสันติศึกษาใน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

สถาบันอุดมศึกษา มีความสอดคล้องกับสภาพความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทย ตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน สถานศึกษา สถานการทำงาน สังคม และระดับประเทศ จนอาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยกำลังมีปัญหาวิกฤตการณ์ ความขัดแย้งและความรุนแรงสูงมาก ส่งผลต่อบริบทต่าง ๆ ทุกระบบ ไม่ว่าจะเป็น สังคม วัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และความมั่นคงของชาติ การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญในฐานะสถาบันแห่งปัญญาให้การผลิตบัณฑิตให้มีสันติภาพ ดังที่ ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (2542 : 42) อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินดารัตน์ (2553 : 5) ได้ชี้แนะในส่วนการสร้างบัณฑิตว่า สถาบันอุดมศึกษาต้องสอนเพื่อพัฒนาค้นคว้าให้มีลักษณะบูรณาการ คือ รวมคุณลักษณะทั้งสามในตัวบุคคล ได้แก่ คุณลักษณะด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา มีการผสมผสาน ประสานสัมพันธ์สอดคล้องส่งผลเกื้อกูลต่อกันไปด้วยดีทั้งระบบ ก่อให้เกิดสันติภาพต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้การสอนสันติศึกษายังมีความสอดคล้องกับการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ และคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของแต่ละระดับคุณวุฒิ ในระดับปริญญาตรีตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552 : 6 – 20) ได้ให้ความสำคัญต่อทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ และมีคุณสมบัติในการแก้ปัญหา ความขัดแย้งในสถานการณ์ส่วนบุคคล และกลุ่ม สามารถการแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหา และสามารถนำไปปฏิบัติได้ นั้น มีความสอดคล้องกับการสอนสันติศึกษาอย่างมาก เพราะวิชาสันติศึกษานั้น มุ่งสอนให้ผู้เรียนมีทักษะทางปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง ความรุนแรงในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งความขัดแย้งในระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน สังคม และประเทศ และมีสามารถในการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีเป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

นอกจากนั้นอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาต้องมีความรู้ทฤษฎีและหลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการสอน ขั้นตอนการสอน และการประเมินผล บนเงื่อนไขบริบทที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา การเมือง และเศรษฐกิจ มีระบบสนับสนุนการสอนสันติศึกษา และการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ในการวางแผนและออกแบบการสอนต้องใช้วิธีการแบบบูรณาการ (Integration) ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระ วิธีการ และรูปแบบ นอกจากนี้ การมีบุคลิกภาพ “สันติภาพภายใน” ของอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาที่ไม่มีการใช้อำนาจครอบงำนักศึกษาจะช่วยเปิดพื้นที่การเรียนรู้ “สันติภาพภายใน” แก่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการศึกษาสันติศึกษาอย่างสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับ สุชาติ เศรษฐมาลินี (2556) กล่าวว่า การสอนรายวิชาสันติภาพศึกษาควรจะมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยวิธีการสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ในลักษณะวิธีการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนสันติภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการศึกษาด้านสันติภาพนั้นต้องมีการศึกษาในหลายๆ แง่มุม ทั้งในมุมมองทาง และลึกซึ้งจากศาสตร์ต่าง ๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ลอเรน แอล ฟินเลย์ (Laura L. Finley, 2004) กล่าวถึง การสอนสันติศึกษาในระดับอุดมศึกษา ปรากฏมี 2 รูปแบบ คือ 1) การสอนแบบครอบงำใช้อำนาจโดยครูต่อศิษย์ (Dominator Model) ซึ่งปรากฏใช้มานาน ในปัจจุบันยังปรากฏให้เห็นทั่วไป เนื่องจากการไม่มีเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและวิธีการแบบครอบงำ และ 2) การสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Partnership Model) ช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในรายวิชา รวมถึงการมีส่วนร่วมในการให้คะแนน การประเมินผล และการให้เกรดด้วยการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนจึงเป็นการสอนรูปแบบใหม่ เป็นสิ่งที่ท้าทายครูอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

หากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสถาบันอุดมศึกษาไทยทุกแห่งได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกเสรี หรือการสอนสอดแทรกสันติศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุก ๆ คนอย่างแพร่หลาย ได้ศึกษาเรียนรู้ความรู้ด้านสันติศึกษาและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี นักศึกษาในฐานะพลเมืองที่ดีของรัฐและพลเมืองที่ดีของโลกจะได้ช่วยกันเปิดพื้นที่สันติวิธี ในระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน สังคม ประเทศ และโลก สามารถที่จะช่วยกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง ด้วยแนวทางสันติวิธีทำให้สังคมเกิดสันติสุขขึ้นได้อีกช่องทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยมีการเปิดการเรียนการสอนวิชาสันติศึกษาจำนวนน้อยมาก ทำให้การเปิดรายวิชาสันติศึกษายังไม่แพร่หลาย และไม่สามารถเปิดการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาไทยจึงควรมีการพัฒนาศักยภาพอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การส่งบุคลากรไปศึกษาต่อด้านสันติศึกษาให้สูงขึ้น การเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับสันติศึกษาและสันติวิธี การเข้าร่วมฝึกทักษะการแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธีกับหน่วยงานสันติศึกษาต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ควรมีนโยบายการสอนสันติศึกษาและกิจกรรมสันติวิธีในสถาบันอุดมศึกษาเป็นนโยบายที่สำคัญเร่งด่วนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทยในปัจจุบัน โดยอาจจะเปิดสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี การสอนสอดแทรกสันติศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ อันจะเป็นช่องทางหนึ่งในการเปิดพื้นที่สันติภาพให้แก่สังคมไทยที่กำลังประสบปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง ทั้งในบุคคล กลุ่ม ชุมชน และสังคม

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการดำเนินการกิจกรรมการสร้างรายวิชาและการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อพัฒนานิสิต นักศึกษา เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมศึกษาไทย.

(2554). รายงานประจำปี 2553 คณะอนุกรรมการดำเนินการกิจกรรมการสร้างรายวิชาและการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อ พัฒนานิสิตนักศึกษา เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง เพื่อพัฒนาบัณฑิต อุดมศึกษาไทย. สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.

ทิตินา เขมมณี. (2548). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่

4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทิตินา เขมมณี. (2556). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่

15. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิธิ เอียวศรีวงศ์. “การศึกษาไทยในอนาคต.” ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, วันที่ 4 เมษายน 2538.

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

- พระมหาพรหม ฐมฺมหาโส (นิธิบุญยากร). (2547). “พุทธสันติวิธี : ศึกษาวิเคราะห์ กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จังหวัด เชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุต.โต). (2542). การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อสร้างผลผลิต. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- ไพฑูรย์ สันติรัตน์. (2553). กลยุทธ์การสอนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โยสัน กัลดง. (2538). พุทธสันติวิธี ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง. แปลโดย สมชัย เย็นสบาย สุวรรณ สถาอานันท์ และ สายพิน ศุพุทธมงคล. กรุงเทพฯ : ปาจารย์สาร.
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. สัมภาษณ์การพัฒนา รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย. สถาบันศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ. 5 กันยายน 2556.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 . กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2548). หนังสือของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0504/18022. สำนัก นายกรัฐมนตรี.
- Finley, L.L. (2004). Are future teachers prepared to teach about and for peace? Paper presented at the Shepherd Symposium for Social Justice, Laramie, WY.